

Hestekur i Østfold

Etter mange lange kilometer langs riksveiene i Østfold ankommer vi Norsk Hovslagersenter i Torsnes ved Fredrikstad, en vårlig tirsdagskveld. Det er der veterinær Ellen Schmedling utfører tannbehandling på sine store, tunge firebente pasienter. Calandor, en ung varmblods norsk ridehest, er dagens første. Han er dopet, men våken og stående, med oppjekket gap. I denne tilstanden lar femåringen seg villig behandle.

I følge Ellen Schmedling er det ingen i Norge som tidligere har gitt hester tilnærmet samme tannbehandling som mennesker, og mange tror fortsatt at det bare er å raspe litt et par ganger i året. Men så enkelt er det ikke, fant Schmedling ut da det viste seg at ryggplagene til en hest hun hadde under behandling, hadde sin opprinnelige årsak i munnhulen.

Hvis hesten ikke vil gå ut i regnvær eller når det er kaldt, skal du ikke se bort fra at årsaken ligger i munnen et sted. Og mang en hest har antagelig måttet bøte med livet på grunn av dårlig lynne, som kunne vist seg å være en vond tann. Svenskene ligger flere hestehoder foran oss på dette området, og en av dem som kan aller mest, er humantannlegen Torbjörn Lundström i Söderköping.

– På Veterinærhøgskolen i Oslo tittet vi ikke inn i hestemunnen en eneste gang i løpet av det seks år lange studiet, men vi var innom og kjente med hendene. Da jeg fant ut hvor viktig det er å vite mer, tok jeg med meg hesten min og dro til Lundström i Söderköping for å lære. I USA blir man hestetannlege i løpet av fire uker, og det er en del norske veterinærer som har spesialisert seg der. Jeg hadde planer om å gjøre det mer grundig, og antok at et tre måneders opphold ville gjøre meg godt kvalifisert. Det endte med at jeg ble der i halvannet år.

– Hva er det som plager Calandor?

– Han har litt karies, noe hester ofte er plaget med, og dessuten noen rester av

Veterinær Ellen Schmedling har spesialisert seg på tannbehandling av hest, og har tilpasset hestemunnhulen. Her ser vi inn i gapet på varmblodige Calandor. Foto: Ellen Beate Dyvi og

en melketann som vi må fjerne. Når vi har fått orden på dette, skal vi tilpasse et nytt bitt til ham. Hester er ikke født til å ha jernskrot, altså bitt, i munnen. Kunnskap om hvordan hesten ser ut i munnen og ikke minst om tilpasning av bitt, er viktig for å minske risikoen for skader.

En hestemunn er faktisk enda mer kompleks enn en menneskemunn. Hester er hypsodonte, det vil si at de har forsinket rotutvikling. Derfor må jeg bruke fleksibelt tokomponent fyllingsmateriale, så ikke tennene skal sprekke. Tennene vokser ikke hele livet, slik mange tror. Men etter avsluttet rotutvikling, ved 12–14 års alder, skyves bare tennene gradvis utover. Den tannkapitalen som hesten har ved avsluttet rotutvikling, er det den har til forbruk resten av livet, og det gjelder å spare så mye som mulig.

Hesten har seks fortenner oppe og seks nede. Deretter kommer hjørnetennene, som forekommer hyppigere hos hingster og vallaker enn hos hopper. Og dernest ulvetennene, som vi finner hos rundt halvparten av alle hester. Så kommer det seks kinnntenner oppe og

seks nede på hver side. Totalt har en hest fra 36 til 44 tenner.

Hesten starter tannfellingingen når den er to og et halvt, og avslutter den ved fire års alder. Når hesten er i aktiv tannveksling, kan den få diaré, lett feber og være ute av slag. Dette er helt normalt. Som regel varer en tannfelling et par uker, men av og til kan det ta lenger tid. Enkelte hester klarer ikke å jobbe normalt i denne tiden, og må ha litt lettere arbeid. Etter tannfellingingen fortsetter tilveksten i kjevene helt til hesten nærmer seg åtte år.

En kinnntann hos en stor ridehest er åtte–ni centimeter lang. På en ung hest vokser tennene fra én til halvannen centimeter i året. Når hesten er ti år, vokser den bare noen få millimeter per år. Når rotutviklingen er avsluttet, skyves tannen, som sagt, utover, og hulrommet etter tannen fylles med spongiøst benvev. Når hesten er gammel, skjer dette svært langsomt, kanskje med bare én millimeter i året. Etter hvert som tannen erstattes med spongiøst benvev, blir skjelettet gradvis lettere. En skulle

humantannlegeutstyret til den noe lengre Ellen Schmedling.

fra en ung hest er betydelig tyngre enn en fra en eldre hest.

Ellen Schmedling forteller i vei om hestens tannutvikling mens Calandor rolig mottar sin behandling, og blir klappet, trøstet og tørket av sin unge eier og hennes følge.

Og vips er han ferdig med første runde. Men så kommer beskjeden:

– Ta en forhudsrens på ham nå som du har sjansen! Og eieren lar seg pussig nok ikke be to ganger. Og til Tidendes utsendte, heter det:

– Kan du forestille deg en mann som ikke har vasket seg på noen uker, eller måneder?

Tja. Det lukter i hvert fall ikke godt av denne karen, og det ser ikke særlig pent ut heller det som graves frem fra hudfoldene.

Og når det er gjort, må Calandor ut og tisse. Han må skyndte seg. Dopet han har fått er vandrivende og nå kommer det i bøtter og spann. Men etter noen runder på tunet er det inn igjen, til bitilpassning. Etter hvert som

han kan lette på benet uten å velte, kan han lastes på bilen igjen.

Men først er det oppgjørets time. Det nærmer seg tre tusen. Jammen godt at pappa betaler. Men han må jobbe døgnet rundt for å finansiere dette hesteholdet, så den heldige datteren, som ikke kommer til å kjøre bil selv på ennå noen år, har fått en annen sjåfør denne gangen. Og ny time settes opp om et halvt år.

– Det er mye som skal på plass for å komme til tannbehandling når man er hest. Bil, henger, sjåfør. Og mange reiser langt for å komme hit, forteller Ellen, og speider etter nestemann.

– De skulle vært her nå. De skulle vært her i forrige uke også. Men da kom det noe i veien. Jeg får ringe.

Resultatet av samtalen er at vi får vite at eieren har glemt det. Nok en gang. Det virker nesten litt påfallende.

– Er det mye tannlegeskrekke blant hester?

– Ja, det er det sikkert. Det hender i hvert fall rett som det er at de ikke kommer. Det er ofte rett og slett fordi de ikke er kommet seg av gårde. Noen ganger tar det timer å få overtalt hesten til å være med, forteller veterinæren, som er ekspert på hestetenner, og litt av hvert annet også. Etter endt utdanning, våren 2002, dro hun rett på havet som hvalfangstinspektør. På høsten fikk hun jobb hos Prior, og startet samtidig sin egen hestep praksis. I februar i år begynte hun på kurs i kiropraktikk på hest og hund i Tyskland, og regner med å være ferdig med det i august.

Målet er å kombinere kiropraktikk, akupunktur og tannbehandling, og drømmen er en topp moderne praksis hjemme i Spydeberg, med utstyr som digitalt røntgen, intraoralt kamera og autoklav, og alt det andre en tannlege har. Ikke slik å forstå at hun er dårlig utstyrt i dag, i det som er smie på dagtid og tannklinikk om kvelden. Her finnes det meste, men i en litt annen størrelse enn vi er vant til å se det til vanlig. Noe er mennesketannlegeutstyr tilpasset hest – og noe er tigertannlegeutstyr!

Ellen Beate Dyvi